

ВОЛИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ОЛЕЩУК Володимир Володимирович

УДК 796/799:371.035.6

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ УЧНІВ

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Луцьк - 1999

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Волинському державному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти України.

Науковий керівник: - доктор педагогічних наук,
професор,
член-кореспондент
АПН України

Нісімчук

Андрій Сергійович,

Волинський

державний університет

імені Лесі

Українки,

завідувач кафедри педагогіки

Офіційні опоненти: - доктор педагогічних наук,
професор,
заслужений діяч
фізичної культури і
спорту України

Шиян Богдан

Михайлович,

Тернопільський

державний педагогічний

університет імені

Володимира Гнатюка,

завідувач кафедри

теоретичних основ і

методики

фізичного виховання;

- кандидат педагогічних наук

Петришин Юрій Володимирович,

Львівська обласна державна
адміністрація,
начальник управління з питань
фізичної
культури та спорту.

Провідна установа - Інститут проблем виховання
АПН України,
лабораторія
фізичного виховання,
Міністерство освіти
України, м.Київ.

Захист відбудеться “16” жовтня 1999 р. о 12.30 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.02 у Волинському
державному університеті імені Лесі Українки (263000, м.Луцьк,
вул. Винниченка, 30).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці
Волинського державного університету імені Лесі Українки
(263000, м.Луцьк, вул. Винни-
ченка, 30).

Автореферат розісланий “15” вересня 1999 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
Цьось А.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Збройні сили України, виступаючи гарантом незалежності держави, продемонстрували своє професійне вміння та досвід на параді у м.Києві 24 серпня 1999 р. Проте в сучасних умовах у частини молоді спостерігається небажання виконувати почесний обов'язок громадянина. Найкращі можливості впливу на розвиток патріотичних почуттів учнівської молоді має вчитель фізичної культури.

Необхідність дослідження основ підготовки майбутніх фахівців до військово-патріотичного виховання учнів, виявлення та обґрунтування найважливіших чинників, що впливають на цей процес, розробка механізму реалізації педагогічних аспектів розв'язання цієї проблеми відповідає сучасним вимогам Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Законів України “Про освіту”, “Про фізичну культуру і спорт”. Важливість обґрунтування теоретичних та методичних аспектів військово-патріотичної підготовки студентів у вищих закладах освіти зумовлена демократизацією держави і подоланням недоліків авторитарності вищої школи.

Система військово-патріотичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури є складвою логіки організації навчально-пізнавальної діяльності особистості майбутнього вчителя з метою опанування обраною професією. Така система є мінімально абстрагованим описом педагогічної дійсності, якою вона повинна бути відповідно до педагогічних принципів. У своєму конкретному вигляді система військово-патріотичної підготовки педагогів є передбаченою моделлю цілеспрямованих дій викладачів і студентів, які необхідно виконати в ході оптимально організованого навчально-виховного процесу з метою забезпечення високого рівня професіоналізму.

Пошук шляхів інтенсифікації професійної та військово-патріотичної підготовки студентів у навчально-виховному процесі факультетів фізичної культури здійснюється у декількох напрямках:

- соціальні та психолого - педагогічні аспекти підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту (В.І.Завацький, В.М.Платонов, В.С.Панюков, В.І.Патрушев, Б.В.Сермєєв, І.В.Ложкін, Б.М.Шиян та ін.);

- медико-біологічне забезпечення підготовки фахівців з фізичної культури та спорту (Л.С.Гіттік, Б.П.Грейда, В.С.Міщенко, А.А. Пілашевич, Є.А.Полетар, О.І.Петрик, Ю.В.Павлов, П.Д.Плахтій, Г.І.Чирва, О.М.Щегольков та ін.);

- проблеми професійної підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту (Е.С.Вільчковський, Л.А.Завацька, Г.В.Ложкін, М.В.Кричфалуший, Т.Г.Овчаренко, Р.З.Поташнюк, Ю.М.Шкрєбтій та ін.);

- підготовка і перепідготовка спеціалістів фізичної культури для роботи у сучасній національній школі (Л.В.Волков, О.С.Куц, Т.В.Курило, М.О.Третьяков, Б.М.Шиян, В.Б.Шпитальний, А.І.Шинкарук, А.В.Цьось, З.Р.Яценко та ін.);

- спортивна підготовка студентів як засіб їх професійного становлення (В.Е.Андріанов, В.А.Запорожанов, Г.П.Грибан, Ю.К.Удовиченко, П.І.Трофімішин, Б.А.Чеботарьов, І.Ю.Юсупов, В.Т.Ялович та ін.).

Системний аналіз першоджерел дозволяє констатувати, що в Україні практично відсутні дослідження проблем підготовки студентів факультетів фізичної культури до виховної роботи в сучасній школі, і особливо тих, які торкаються військово-патріотичного виховання особистості. Із невеликої кількості наукових робіт з цієї проблеми варто відзначити дослідження Я.В.Тимчака (1998) та О.Г.Мазурчука (1999), в яких подані окремі аспекти військово-патріотичного виховання

особистості. Це зумовило вибір теми: “Підготовка студентів факультетів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до пріоритетного напрямку розвитку науки і техніки Міністерства освіти України “Проблема нового змісту та методики навчання і виховання” і НДР Волинського державного університету імені Лесі Українки на 1994-1998 роки “Закономірності виникнення і розвитку фізичного виховання в Україні (номер держреєстрації 0196 V006624) .

Мета дослідження - теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов, які сприяють військово-патріотичній підготовці студентів.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

Предмет дослідження – засоби, методи і форми військово-патріотичної підготовки студентів.

У відповідності з метою, об'єктом та предметом дисертаційне дослідження спрямовувалось на вирішення таких **задач**:

1. Вивчити особливості розвитку військово-патріотичного виховання особистості в історичному аспекті на терені України.

2. Обґрунтувати зміст і форми військово-патріотичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

3. Виявити вплив навчально-пізнавальної діяльності на формування військово-патріотичної свідомості студентів.

4. Розробити та впровадити науково-методичні рекомендації для підвищення ефективності військово-патріотичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

Наукова новизна одержаних результатів:

- удосконалені зміст та структура формування військово-патріотичних знань студентів, які включають такі поняття: “миролюбність”, “патріотизм”, “патріотичні переконання”, “мир”, “патріотична свідомість”, “військово-патріотична підготовка”, “особливості професійної підготовки”;

- обґрунтована структурно-функціональна модель підготовки вчителя фізичної культури до формування військово-патріотичних знань учнів; з’ясовані педагогічні умови застосування у процесі діяльності індивідуально-особистісного підходу; систематизовано структурні компоненти навчально-виховного процесу; розкрито механізми удосконалення професійно-патріотичного виховання особистості вчителя фізичної культури;

- визначено рівні сформованості професійно-педагогічних навичок майбутніх вчителів фізичної культури та їх готовності до здійснення військово-патріотичної підготовки учнів.

Практичне значення одержаних результатів:

- розроблена методика формування військово-патріотичних знань студентів, що передбачає застосування активних методів навчання, виконання тестових методик, проведення краєзнавчо-туристичної роботи, ділових та рольових ігор, розв’язання наперед заданих професійних ситуацій та виконання самостійних творчих завдань;

- складені методичні рекомендації формування військово-патріотичних знань студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Результати досліджень можуть використовуватися при створенні нових навчальних посібників, у процесі викладання загальноосвітніх та фахових дисциплін у вищих закладах освіти та на курсах підвищення кваліфікації з фахових дисциплін, у розробці питань військово-патріотичного виховання майбутніх

вчителів, спецкурсів із історії спорту та олімпійського руху, плануванні і прогнозуванні виховної роботи у сучасних умовах діяльності факультетів фізичної культури, у процесі складання навчальних планів, програм.

Запропонована система формування військово-патріотичної підготовки студентів факультетів фізичної культури використовувалась в Інституті здоров'я та фізичної культури молоді ВДУ ім. Лесі Українки та на факультетах фізичного виховання Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.

Розроблені нами матеріали, що забезпечують процес формування військово-патріотичних знань майбутнього вчителя фізичної культури, позитивно оцінені експертами вищих закладів освіти України.

Особистий внесок дисертанта полягає у розробці і науковому обґрунтуванні системи військово-патріотичної підготовки студентів та уточненні ролі рухливих ігор у формуванні професійних якостей майбутніх фахівців, виробленні науково-методичних рекомендацій, які дозволяють підвищити ефективність формування військово-патріотичної свідомості у майбутніх вчителів фізичної культури.

Вірогідність результатів дослідження забезпечувалась методологічним і теоретичним обґрунтуванням основних положень, відповідністю застосованого комплексу методів дослідження його меті й задачам; репрезентативною вибіркою учасників педагогічного експерименту та його результатами; об'єктивністю критеріїв оцінки кількісних та якісних показників експериментальних даних; якісним та кількісним аналізом отриманих результатів науково-пошукової роботи.

Апробація результатів дисертації. Матеріали дисертаційного дослідження доповідались на Всеукраїнських

науково-методичних конференціях в м.Львові (1995-1998 р.р.), м.Луцьку (1994,1997 р.р.), щорічних наукових конференціях викладачів Волинського державного університету імені Лесі Українки (1991-1998 р.р.), обласних семінарах вчителів фізичної культури загальноосвітніх шкіл та дошкільних установ, нарадах тренерів з питань організації рухливих ігор. Основні положення дисертації та результати експериментів використовуються у проведенні лекційних курсів, практичних та семінарських занять для студентів Інституту здоров'я та фізичної культури молоді та загальноосвітніх факультетів Волинського державного університету імені Лесі Українки, студентів педагогічного, медичного, музичного училищ.

Публікації. Матеріали дисертаційного дослідження опубліковані у 7 наукових працях, з яких один навчальний посібник, 4 статті у фахових журналах.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Матеріали дослідження викладені на 158 сторінках друкованого тексту, містять 46 таблиць. У дисертації використано 185 літературних джерела, з яких 8 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет і задачі дослідження, окреслено детермінованість проблеми наукового пошуку, сформульовано наукову новизну, розкрито практичне значення, особистий внесок автора, апробацію основних результатів науково-пошукової роботи.

У першому розділі **“Вивчення історичних джерел та наукової літератури з проблеми дослідження”** подається

аналіз історичної спадщини видатних мислителів минулого; системний огляд історико-педагогічної літератури; узагальнення наукових ідей вчених-дослідників з проблем патріотичного виховання особистості та нормативних документів з питань військово-патріотичної підготовки.

Дослідження основ військово-патріотичної підготовки як нового напрямку формування вільної особистості спирається на систему історично-емпіричних фактів, певні педагогічні закономірності, теоретичну канву. Здійснюючи історико-педагогічний аналіз ми врахували, що дослідження конкретного наукового напрямку педагогічної науки має розкривати діалектично-об'єктивні зв'язки явищ, закономірності, теорії, суперечності між ними та шляхи їх розв'язання.

Науково-пошукова діяльність переконує, що військово-патріотичне виховання студентів має свою специфіку, певні взаємообумовлені зв'язки, закономірності, об'єктивно-суб'єктивний характер. В обґрунтуванні основ військово-патріотичної підготовки, що вивчає метаутворювальні процеси, системність як її основу з обґрунтуванням механізму реалізації, ми передбачили, що прояви вираженої діяльності, мотиви вчинків, сприйняття певної інформації через врахування рівня свідомості, суб'єктивності є явище динамічне, складне, яке здійснюється на основі узагальнення фактів з “позиції особистості”, фактів “аспекту бачення явища”.

У процесі дослідження обраної проблеми ми аналізували педагогічні надбання Лесі Українки, М.Смотрицького, О.Духновича, Х.Алчевської, П.Куліша, М.Драгоманова, Б.Грінченка, І.Стешенка, С.Русової, І.Огієнка, Г.Ващенко та інших. Переосмисленню піддавалась творча педагогічна спадщина К.Ушинського, І.Франка, А.Макаренка, В.Сухомлинського та ін.

В ході наукового пошуку встановлено, що військово-патріотичне виховання східнослов'янських народів бере свій початок з глибини віків, коли відбувалось відокремлення слов'янської мовної сім'ї від загального індоєвропейського масиву. Від часу розселення праслов'ян і поділу їх на три групи: східну, західну і південну (V- VI ст.) - вони пройшли складний шлях розвитку. На кожному етапі розвитку суспільства процес військово патріотичного виховання особистості набував властивих йому змісту, форм, методів, детермінованих рівнем розвитку продуктивних сил, поділом праці, структурою шлюбних і сімейних відносин.

Самобутнім явищем військово патріотичного виховання української молоді була козацька педагогіка. В епоху її становлення і розвитку український народ мав високий освітній рівень. Так, Павло Алепський з подивом писав, що в землі козаків... дітей більше ніж трави, і всі вони вміють читати і писати, навіть сироти.

Козацька доба в розвитку вітчизняної освіти дала світові блискучу плеяду вчених, зокрема педагогів І.Гізеля, Ф.Прокоповича, С.Пельцького. Козацька педагогіка переконує в тому, що справжнє виховання – виховання патріотизму. Адже секрети розвитку нашої душі і тіла найглибше відображені в духовності рідного народу, виховній мудрості, яка стала невід'ємною частиною культури української праці.

У дослідженні військово-патріотична підготовка розглядається як складова професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури.

У другому розділі **“Методи та організація дослідження обраної проблеми”** обґрунтовуються основні компоненти дисертаційної роботи; подається методика та діагностика дослідження; здійснюється узагальнення результатів експерименту у процесі наукового пошуку.

Для вирішення сформованих задач застосовувались такі методи науково-пошукової роботи: організаційні (порівняльний, комплексний); теоретичні (аналіз психолого-педагогічної літератури, синтез та узагальнення історичного матеріалу); емпіричні (діагностичне анкетування, інтерв'ю, рейтинг, бесіди); обсерваційні (пряме і опосередковане спостереження); прогностичні (шкалювання, комплексний рейтинг, системне узагальнення); експериментальні (констатуючий і формуючий експеримент); праксиметричні (аналіз результатів творчої діяльності вчителів, студентів, учнів); системно-рівневий аналіз (рівні пізнавальної діяльності, системний аналіз, моделювання, прогнозування).

Дослідження проводилось з 1994 по 1998 рр. у Волинському державному університеті імені Лесі Українки та педагогічних державних університетах Тернополя і Вінниці.

Протягом всього періоду дослідження під нашим керівництвом викладачами педагогічних та спеціальних кафедр названих закладів освіти було організоване систематичне спостереження за 340 студентами та епізодичне – за 475 студентами. Процес формування військово-патріотичних поглядів кожного студента вивчався протягом 4-5 років перебування його у вузівському колективі. Поряд з цим вивчався досвід науково-методичної роботи педагогічних та спеціальних кафедр факультетів фізичного виховання.

Дослідження охоплювало кілька етапів науково-педагогічного пошуку.

Перший етап (1993-1994 рр.) – аналітико – констатуючий – пов'язаний з детальним вивченням історико-соціальної, психолого-педагогічної та філософської літератури, формуванням робочої гіпотези, об'єкту і предмету дослідження, обґрунтуванням проблеми, вивченням педагогічного досвіду виховної діяльності викладачів факультетів фізичної культури.

Другий етап (1994-1997 рр.) – дослідно-експериментальний – полягав у розробці обраної проблеми, визначенні мети, базових понять дослідження, провідних чинників продуктивної виховної діяльності. Проведення констатуючого і формуючого експериментів, мета яких полягала в розробці системи військово-патріотичної підготовки в педагогічному вузі засобами фізичної культури та інших предметів на основі використання сучасних технологій виховання. Розроблені і апробовані нами в природних умовах роботи вузу варіанти психолого-педагогічних досліджень дозволили нам відібрати ті засоби впливу на особистість студента, які забезпечують максимальний ефект у формуванні їх військово-патріотичних поглядів.

Третій етап (1998-1999 рр.) – завершально-узагальнюючий – характеризувався підбиттям підсумків роботи, узагальненням отриманих даних, осмисленням одержаних результатів. Здійснено впровадження результатів дослідження у навчально-виховний процес вищих педагогічних закладів освіти.

У третьому розділі “ **Особливості військово-патріотичного виховання студентів факультетів фізичної культури**” розкриваються теоретичні аспекти військово-патріотичного підготовки студентів; узагальнюються особливості формування професійних якостей і рис майбутніх вчителів фізичної культури; обґрунтовується набутий досвід військово-патріотичної підготовки студентів; описуються результати дослідження впливу краєзнавчої роботи на формування військово-патріотичної свідомості особистості вчителя фізичної культури.

Результати проведених нами педагогічних спостережень, індивідуальних та колективних бесід, інтерв'ю зі студентами факультетів фізичної культури, наведені в таблиці 1, дали змогу зробити висновки про динаміку рівнів військово-патріотичної

підготовки. Аналіз даних таблиці 1 свідчить про ефективність проведеної нами роботи в експериментальних групах. Адже, рівень військово-патріотичної підготовки в експериментальній групі зріс від першого до четвертого курсів на 14,9 %. Тоді як у контрольній групі відповідно - на 3,2 %.

Таблиця 1

Динаміка рівнів підготовки студентів до
військово-патріотичного виховання учнів (n - 119, в %)

Групи	Курси, роки					
	II		III		IV	
	1995	1997	1995	1997	1995	1997
Експер.	54,0	57,1	59,7	63,4	68,9	69,9
Контр.	45,1	53,2	47,9	57,3	48,3	57,7

Дуже ефективним для виявлення вміння використовувати педагогічну техніку у процесі військово-патріотичної підготовки студентів є різні ігрові методики. Наприклад, у ході експерименту ми опрацювали методику, яку назвали “Портрет сучасного вчителя фізичної культури”. Мета методики - створення словесного образу сучасного фахівця, виявлення уявлень майбутніх учителів про те, якими якостями вони повинні володіти, закріплення навичок військово-патріотичного виховання учнів, самооцінки та самоаналізу.

Запропонована методика проводилась в три етапи.

I етап (колективна робота). Здійснюється у формі вільного обговорення та формування короткого переліку якостей особистості, які необхідні майбутньому вчителю для військово-патріотичного виховання. Студентам пропонувалось аргументовано довести необхідність цієї якості або вміння. Після обговорення шляхом відкритого голосування склали

перелік якостей, які характеризують професійний рівень сучасного фахівця.

На II етапі (індивідуальна робота) студентам пропонувалось проаналізувати отриманий перелік якостей і висловити своє ставлення до нього. При цьому оцінювались всі записані риси за десятибальною шкалою. Отримані результати оброблялись, проводилось ранжування якостей за середнім балом та якісний аналіз отриманих даних, які подані в таблиці 2.

Таблиця 2

Формування професійних якостей майбутнього вчителя фізичної культури (n-119, в %)

Якості особистості	Контрольна група	Експериментальна група
	Середній бал	Середній бал
Інтелектуальність	32,6	43,1
Ініціативність	30,4	34,6
Творчість	28,3	32,1
Людяність	41,6	51,3

III етап (самоаналіз) полягав у тому, що студенти давали самооцінку кожної якості і співставляють свої дані з результатами, наведеними у таблиці 2. Така робота дає серйозний матеріал для самоаналізу кожному студенту факультету фізичної культури.

Основне призначення техніки особистої праці викладача полягає в тому, щоб розширити його можливості у розв'язанні педагогічних завдань. Суть оволодіння військово-патріотичним знаннями полягає в розробці, відшліфуванні прийомів, деталей, доведенні їх до стану вдосконаленої звички, яка при подальшому використанні не вимагає великих затрат часу та енергії і реалізується автоматично, нерідко інтуїтивно. В такому режимі робота йде сама по собі, бо спрацьовують певні

установки, а вправи доведені до досконалості підвищують ефективність військово-патріотичного виховання учнів.

Викладач - одна із найскладніших, найдинамічніших професій. Складність її пов'язана з високими вимогами, що ставляться до викладача в умовах прискорення науково-технічного прогресу, зростання обсягу інформації військово-патріотичного спрямування, а також значних витрат розумової психологічної енергії у викладацько-виховній діяльності.

Проводячи дослідження, вивчаючи вплив народних традицій на розвиток військово-патріотичних рис у майбутніх вчителів фізичної культури, ми звернули увагу на такі основні аспекти: як впливає на засвоєння військово-патріотичних знань швидкість та глибина сприйняття навчального матеріалу, який вид діяльності їх найбільше цікавить, як здійснюється організація військово-патріотичної підготовки в сучасній загальноосвітній школі. Такий підхід дозволив нам обґрунтовано реалізувати передбачений нами план дослідження, запропонувати студентам такі засоби і форми військово-патріотичного виховання учнів, які об'єктивно впливають на підвищення ефективності їх професійного становлення.

У процесі науково-пошукової роботи ми врахували, що у систему освіти вищої школи, сучасну організацію навчально-виховного процесу факультетів фізичної культури проникають педагогічні іновачії, які ще не обґрунтовані теоретично. Зокрема, у процесі експерименту, ми виявили, що до таких іновачій відносяться: гнучкі дидактичні технології, проблемно-пошукові та ігрові методи навчання, ціннісні орієнтації особистості, рейтинговий контрол знань.

Використання передових педагогічних технологій у навчально-пізнавальному процесі студентів факультетів

фізичної культури сприяє розвитку їх професійної готовності та творчих задатків, які будуть реалізовані у військово-патріотичному вихованні учнів. Інтенсифікацію навчально-виховного процесу ми здійснювали у декількох напрямках:

- обґрунтування форм військово-патріотичної підготовки студентів факультетів фізичної культури;
- класифікація форм військово-патріотичної підготовки та їх використання у навчально-виховному процесі;
- застосування методів військово-патріотичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури;
- виявлення критеріїв і ознак оцінки військово-патріотичного виховання студентів.

Аналіз результатів проведеного дослідження дозволив виявити чимало суттєвих недоліків і упущень у військово-патріотичній підготовці майбутніх вчителів фізичної культури. Серед них:

- недосконалість навчальних програм, в яких питання військово-патріотичної підготовки не відповідають належному рівню професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури;
- відсутність ефективної національної системи військово-патріотичного виховання особистості;
- відставання розробки теоретичних основ військово-патріотичної підготовки студентів факультету фізичної культури;
- відсутність науково-обґрунтованих класифікацій форм і методів військово-патріотичного виховання молоді;
- прояв негативних тенденцій щодо зниження значущості й актуальності військово-патріотичної роботи в школах.

У четвертому розділі **“Технологія реалізації військово-патріотичної**

підготовки студентів” обґрунтовано методологічні особливості технології військово-патріотичної підготовки майбутніх вчителів; узагальнюється місце фізичної культури у військово-патріотичному вихованні студентів; оцінюється вплив індивідуальної діяльності студентів на формування військово-патріотичних рис; конкретизується оцінка розвитку військово-патріотичних переконань особистості у процесі навчання; аналізується професійна підготовка студентів на основі розвитку їх здатності до оцінної діяльності.

У процесі проведеного нами дослідження з'ясовано функції та результати відпрацьованих аспектів методологічних особливостей технології військово-патріотичної підготовки, виявлено дієвість інтелектуально-творчих завдань для розуміння історичного і логічного у навчально-виховного процесі, способи оцінки і корекції формування військово-патріотичних знань і їх вплив на розвиток гуманістично-професійних інтересів студента.

Здійснено якісний аналіз даних про засвоєння військово-патріотичних знань студентами експериментальних і контрольних груп на початку і в кінці навчально-пізнавальної діяльності певного курсу. Одержані дані подаємо у таблиці 3. Вони дозволяють проаналізувати ефективність запропонованої методики військово-патріотичної підготовки студентів на всіх рівнях її здійснення.

Таблиця 3

Рівні військово-патріотичної підготовки студентів
(n=189, %)

РІВНІ	На початку експерименту	В кінці експерименту
Творчо-виконавський	3,9	6,2
Діяльно-творчий	5,5	10,4
Об'єктивно-нормативний	28,2	50,1

Інтуїтивно-чуттєвий	17,9	12,1
Інтуїтивно-пасивний	19,5	21,2

Аналіз даних таблиці 3 показує, що в процесі формуючого експерименту рівень військово-патріотичної підготовки студентів факультетів фізичної культури зростає. Серед них найбільшого значення набуває об'єктивно-нормативний рівень, який забезпечує зростання професійної майстерності як викладача вузу, так і студента-випускника і дозволяє значно підвищити якість військово-патріотичних знань, умінь і навичок особистості, що бере участь у навчально-пізнавальній діяльності.

У процесі проведення формуючого експерименту встановлено, що майбутні фахівці на перше місце в процесі оволодіння та передачі військово-патріотичних знань ставлять науково-пізнавальну діяльність, а потім колективні та індивідуальні бесіди, використання комплексу військово-патріотичних ігор. Дослідження також показало, що на нинішньому етапі виховання учнів зростає роль самоосвіти, позанавчальної роботи, клубів спортивної та туристичної роботи, індивідуального розвитку школяра. Тому в процесі формуючого експерименту ми намагались розвивати творчу ініціативу студентів, необхідну для їх підготовки до здійснення військово-патріотичного виховання учнів у процесі проведення виховних заходів під час проходження педагогічної практики, виховних спортивних заходів у вузі.

Для визначення реального стану і особливостей організації військово-патріотичної підготовки студентів введений науковий термін "педагогічна форма". Пі формою військово-патріотичного виховання ми розуміємо організацію її професійної підготовки, колективної й індивідуальної діяльності викладачів факультету фізичної культури спрямованої на

вироблення у студентів умінь здійснювати військово-патріотичне виховання учнів.

У формуючому експерименті ми сформували методiku професійної підготовки студентів факультетів фізичної культури до роботи з питань військово-патріотичного виховання особистості, яка передбачала такі аспекти:

- форми організації й управління військово-патріотичної підготовки студентів;
- використання інформаційно-масових форм військово-патріотичної підготовки особистості;
- дієво-практичні форми військово-патріотичної підготовки майбутнього вчителя;
- основні синтетичні (комбіновані) форми військово-патріотичної підготовки;
- форми індивідуальної роботи з студентами.

У процесі дослідження передбачили, що студенти мають оволодіти вмінням використовувати такі форми військово-патріотичного виховання учнів:

- юнармійські ігри школярів;
- походи по місцях бойової слави українського народу;
- пошукова робота учнів;
- шефство над учасниками війни, визвольного руху, сім'ями загиблих і тих, хто безвісти пропав;
- відзначення ювілейних дат нашої держави;
- проведення вечорів-зустрічей з учасниками бойових дій, військовослужбовцями, офіцерами Збройних Сил України, учасниками визвольного руху.

Усі названі організаційні форми військово-патріотичного виховання учнів, якими мають володіти студенти перебувають у діалектичній єдності і взаємозв'язку, доповнюють і розширюють дію одна одної.

У п'ятому розділі **“Аналіз та узагальнення результатів дослідження”** подається технологія використання результатів дослідження в навчальному процесі; реалізується практичне використання матеріалів дослідження у військово-патріотичній підготовці студентів.

У процесі дослідження отримали дані щодо використання результатів наукового пошуку у навчальній діяльності студентів факультетів фізичної культури. Нами отримані три групи даних: підтверджуючі (1 група); дані, що доповнюють існуючі розробки (2 група); абсолютно нові результати з даної проблеми (3 група).

До першої групи ми відносимо дані про сутність і складові компоненти військово-патріотичної підготовки особистості. Реалізація мети і завдань військово-патріотичної підготовки знаходить вираження у формуванні конкретних якостей студентів, що характеризують їх вихованість, яка обумовлюється наявністю і ступенем сформованості позитивних загальнолюдських рис.

Основну ланку вихованості складає патріотизм – як всеосяжне і глибоке почуття особистості, куди входить любов до своєї країни, народу, землі, національних традицій тощо. До важливих рис вихованості студента ми віднесли: гуманність, дисциплінованість, активність, самостійність, відповідальність. Вихованість особистості майбутнього вчителя фізичної культури за результатами нашого дослідження характеризують і такі якості, як мужність, сміливість, сила волі, бережливість, турботливість, цілеспрямованість, організованість, колективізм, працелюбність, товаристськість та ін. Названі якості багатогранніше, точніше і всебічніше характеризують вихованість майбутнього вчителя. Проте визначення всієї їх сукупності у військово-патріотичній підготовці студентів – справа надзвичайно складна.

Узагальнюючи результати дослідження, доповнюючі дані ми визначили, як такі, що дають можливість розглядати процес різноманітної військово-патріотичної підготовки студентів у конкретній навчально-пізнавальній діяльності, враховуючи тісний взаємозв'язок викладачів, студентів факультету фізичної культури та всього колективу ВЗО. Така діяльність і науково-педагогічне спілкування є важливим чинником у розвитку тих якостей особистості, які перераховані вище.

В свою чергу, на поведінку, дії, вчинки студентів факультету фізичної культури впливають їх звички, ділові стосунки з однокурсниками і викладачами, в які вони вступають у процесі військово-патріотичної підготовки. За час такого спілкування найінтенсивніше формуються позитивні особистісні та професійні якості майбутніх вчителів фізичної культури. Ступінь їх розвитку, встановлення відносин з колективом, оточуючим середовищем, результатами спортивної та навчально-пізнавальної діяльності і визначають рівень вихованості студента.

Третю групу даних складають критерії і ознаки військово-патріотичної підготовки вчителів. Ми встановили, що підготовка майбутніх вчителів визначається за допомогою системи критеріїв (від грецького *kriterion* – засіб для судження, міркування), тобто мірило оцінки та глибини судження про ефективність розвитку тих чи інших якостей особистості.

Використання критеріїв у багато разів точніше, ніж суто візуально, визначає вплив різноманітних факторів на розвиток патріотичних якостей особистості, які в кожного студента формуються по різному і перебувають на певних рівнях реалізації. Правильно дібрані критерії дають змогу порівняти дієвість і надійність тих чи інших засобів, ретельно вимірювати діапазон їх впливу на майбутнього вчителя фізичної культури,

виявляти інтенсивність, величину та силу прояву у військово-патріотичній підготовці.

На першому етапі дослідження ми використовували три види рівнів: високий, середній, низький за методикою російського вченого М.І.Монахова (1966). Однак такий підхід не давав змоги враховувати крім вихованості студентів, їх участь у навчально-пізнавальній діяльності. Тому у методику дослідження ми ввели рівні засвоєння науково-історичної інформації та професійної підготовки особистості: рівень домагання, чуттєво-емоційний, професійно-освітній, творчий, формально-позитивний, пасивно-ситуативний.

ВИСНОВКИ

1. Військово-патріотична підготовка дітей і молоді характеризується нерівномірністю розвитку впродовж історичних періодів в залежності від соціальних, економічних. Політичних умов. Вона спрямовалась на формування необхідних знань, умінь та навичок, досягнення оптимального рівня фізичного розвитку і функціональних можливостей організму людини, що забезпечували готовність до військових дій та високу боєздатність.

2. У формуванні військово-патріотичних поглядів студентів важливою умовою виступає засвоєння наукових ідей, які розроблені в українській етнопедагогіці та працях окремих дослідників. Результати проведеного нами дослідження сприяють розробці нової технології формування військово-патріотичних поглядів студентів факультетів фізичної культури у процесі вивчення спеціальних та загальноосвітніх дисциплін на рівні завдань, які ставляться навчальними програмами вищої школи.

3. Зміст військово-патріотичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури передбачає розробку теоретичних основ формування гуманістичних, патріотичних і професійних рис особистості; введення в навчальні плани та програми матеріалу, що відображає національні традиції та здобутки українського народу. Механізм реалізації такого змісту включає використання таких форм: юнармійські ігри школярів; походи по місцях бойової слави українського народу; пошукова робота учнів; шефство над учасниками війни, визвольного руху, сім'ями загиблих і тих, хто безвісти пропав; відзначення ювілейних дат нашої держави; проведення вечорів-зустрічей з учасниками бойових дій, військовослужбовцями, офіцерами Збройних Сил України, учасниками визвольного руху.

4. Формування військово-патріотичних переконань студентів передбачає розкриття змісту військово-патріотичної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури, реалізацію їх творчих здібностей через засвоєння певної суми наукових, миротворчо-громадянських знань, законів, закономірностей і правил. Виховання військово-патріотичних поглядів студентів - це реалізація ланок взаємопов'язаних, сучасних завдань, форм і методів навчально-виховного процесу вузу, що сприяють розвитку професійного мислення, підвищенню творчої громадянської активності майбутніх фахівців фізичної культури.

5. Обґрунтування нових підходів до військово-патріотичного виховання особистості, які реалізувались у діяльності викладачів та студентів в процесі вивчення спеціальних та загальноосвітніх дисциплін, спиралось на врахування патріотичних ідей в умовах реальної професійної підготовки, що дозволило нам використати відповідні методи вимірювання і оцінювання рівнів патріотичних переконань, обґрунтувати критерії оцінки їх вихованості.

6. Військово-патріотична підготовка студентів передбачає індивідуально-особистісний підхід, структурування навчально-виховного процесу факультету фізичної культури на основі співпраці, співтворчості, взаємного збагачення у засвоєнні позитивного досвіду виховної роботи, постійне стимулювання студентів до самовиховання, самоаналізу. Етапи військово-патріотичної підготовки студентів факультету фізичної культури передбачають сприйняття та самоаналіз наукової інформації військово-патріотичного спрямування; реалізацію мотиваційно-ціннісного ставлення до краєзнавчо-туристичної роботи; використання обґрунтованої моделі професійної підготовки вчителя фізичної культури.

7. Військово-патріотична підготовка майбутнього вчителя фізичної культури спрямовувалась на свідоме осмислення студентами вимог педагогічної діяльності, власний самоаналіз особистісного педагогічного матеріалу, подолання певних моральних труднощів, систематичне усунення психологічних бар'єрів засобами творчої навчально-пізнавальної діяльності та наукових пошуків у виховній роботі. Методика формування військово-патріотичних знань особистості майбутнього вчителя фізичної культури передбачає застосування активних форм навчання, виконання раціональних тестових дидактичних завдань, проведення ділових та рольових ігор, вирішення професійних ситуацій через військово-патріотичні ігри та виконання індивідуальних науково-спортивних завдань.

8. В результаті проведеного дослідження з проблеми військово-патріотичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури виявилось, що у процесі реалізації експериментальної методики рівень військово-патріотичних знань студентів зріс в експериментальних групах на 23,7%. Ці дані підтвердились виконанням завдань навчально-пізнавальної діяльності, підвищенням досягнень у спортивній підготовці, реалізацією

теоретичних надбань військово-патріотичного спрямування у вихованні учнів під час проведення педагогічної практики.

Проведене нами дослідження не вичерпує всіх питань обраної проблеми, тому подальше дослідження її буде сприяти удосконаленню військово-патріотичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Олещук В.В. Гандбол. Навчально-методичний посібник. - Луцьк: Надстир'я, 1998. - 112 с.
2. Олещук В.В. Формування позитивних рис студентів у процесі занять фізичною культурою // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. - Луцьк: Вежа, 1998. - №2. - С. 46-47.
3. Олещук В.В. Сучасні підходи до військово-патріотичного виховання молоді // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. - Луцьк: Вежа, 1998. - №8. - С. 87-91.
4. Олещук В.В. Теоретичні аспекти військово-патріотичного виховання особистості // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. - Луцьк: Вежа, 1999. - №1. - С. 35-39.
5. Олещук В.В. Формування у школярів моральних звичок під час занять фізичною культурою // Радянська школа, 1984. - №1. - С. 56-58.
6. Томашевська І., Олещук В.В. Українська етнопедагогіка - основа гуманістичного виховання особистості // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. - Луцьк: Вежа, 1999. - №1. - С. 50-53.

7. Мельник Т., Олещук В. Особливості наукової організації праці викладача вузу // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Педагогічна технологія в сучасному вузі”. - Луцьк: Вежа, 1995. - С.23-24.
8. Томашевська І., Олещук В. Діагностичний підхід до визначення якостей особистості студента // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Педагогічна технологія в сучасному вузі”. - Луцьк: Вежа, 1995. - С.37-38.

АНОТАЦІЇ

Олещук В.В. Підготовка студентів факультетів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 - Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. - Волинський державний університет ім. Лесі Українки, Луцьк, 1999.

У дисертації обгрунтовано зміст та структуру формування військово-патріотичних знань особистості майбутнього вчителя фізичної культури. Теоретично обгрунтовано та експериментально перевірено технологію професійної підготовки студентів, формування у них професійних якостей для здійснення військово-патріотичного виховання учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Встановлено, що технологія формування у них військово-патріотичних знань базується на основі використання активних методів навчання, систематичної краєзнавчо-туристичної роботи, вирішенні професійних ситуацій.

Ключові слова: військово-патріотичні знання, військово-патріотичне мислення, миротворчі погляди, миротворчі ідеї, миролюбність.

Oleshchuk V.V. Students of physical culture department training for military and patriotic education of pupils. - Manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate in Physical Training and Sport (speciality 24.00.02 - Physical Culture, Physical Education of different souci groups). Volyn State University named after Lesya Ukrainka, Lutsk, 1999.

In dissertation the structure and subject of future physical culture teacher's personality's military and patriotic knowledge is modernized. Theoratically substantiated and experimentally checked up the students' professional training technology of formation their professional qualities for performing military and patriotic education of pupils in study-cognitive activity. It's established that formation of military and patriotic knowledge technology is based on the usage of active methods of learning, systematic ethnology-tourist activity, solving professional situations.

The scientific term military and patriotic education forsees persons' understanding of themselves, their physical and mental abilities actc and actions, their motives and aims, attitude to outworld, another people and themselves is an important factor in forming professional qualities of future physical culture teachers.

Specific features of military and patriotic training of physical culture department students is not only in reflecting an object of cognition but in helping to form professional features of a personality.

In the process of forming experiment we forswaw the methodics of professional training of physical students for military and patrioticeducation of a personality which includes such an aspects:

- wide tasks for general educational development of a personality;
- purposefulness of module and range technology of education and forming of military and patriotic convictions;

- determination and substantiation of different levels of military and patriotic knowledge and abilities general and professional training of physical culture departments students.

The main forming experiment has a comparative character: two educational systems were compared - traditional and designed. With the aim of comparison of these systems were created two experimental groups and two control groups of physical culture department students whose education took place in designed and traditional systems.

At the beginning of experiment experimental groups and control groups were identical in marks and in attitude to future professional activity. In order to compare the traditional and designed educational systems we used to fix the results of conducting an experiment on the basis of knowledge levels which determined the level and quality of special knowledge abilities and skills in the process of learning the main subjects.

Integrated understanding of military and patriotic safety forseees;

- in the character - military-political, military-technical;
- in the scale - global, regional, state;
- in the methods of organization - group, individual;
- in the sphere of usage - space, air, land, navy;
- in the significance - the same, another;
- in the stability - stable, non-stable;
- in the level - absolute, partial;
- in the duration - constant, temporarily;
- in the reliability - reliable, non-reliable;
- in the reciprocity - mutual, non-mutual.

Military and patriotic training of future physical culture teacher technology forseees taking into consideration certain conditions, stages mechanisms of realization and educational sport work's methodics.

Conditions of forming students' military and patriotic knowledge process foresee individual and personal approach structuring of educational process in physical culture department on the basis of co-operation mutual enrichment in taking patriotic knowledge, constant stimulating students to self-education, self-analysis improving of self-consciousness accounting of pedagogic influence upon future teacher.

Mechanism of realization the military and patriotic education formation: understanding by the students demands to their pedagogical activity; their own analysis of the personal pedagogic potential; certain moral difficulties.

Methodics of forming military and patriotic knowledge of future physical training teacher's personality foresees usage of active educational forms, fulfilling of test educational tasks, etc.

In the process of conducting the forming experiment we selected several aspects of psychological defence of a personality during learning the new informational technologies:

- forcing out that is such a variant of psychological defence of perception the new information of a student when technical information thoughts don't correspond the system of value orientation;

- identification the form of comparison of oneself with other people.

The key words: military and patriotic knowledge, military and patriotic thinking, peaceful views peaceful ideas.

Олещук В.В. Подготовка студентов факультетов физической культуры к военно-патриотическому воспитанию учащихся. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 - Физическая культура, физическое воспитание разных групп

населения. - Волынский государственный университет им. Леси Украинки, Луцк, 1999.

В диссертации обосновано содержание и структура формирования военно-патриотических знаний личности будущего учителя физической культуры. Теоретически обосновано и экспериментально проверено технологию профессиональной подготовки студентов, формирования у них профессиональных качеств для осуществления военно-патриотического воспитания учащихся в процессе учебно-познавательной деятельности. Установлено, что технология формирования у них военно-патриотических знаний базируется на основе использования активных методов обучения, систематической краеведческо-туристической работы, решении профессиональных ситуаций.

Ключевые слова: военно-патриотические знания, военно-патриотическое мышление, миротворческие взгляды, миротворческие идеи, миролюбность.